

Rapa

Maareva : *Rikitea*

TUHAA VI (3)

Nuuhiva

Hivaòà : *Atuona, Puamau*

Vaitahu

TE MAU TIÀ I ROTO I TE ARA

Te mau òrometua porotetani farāni, te mau faatere Fare Haapiiraa, te mau tià o te Tuhaa : e 5 rātou na nià i te tuhaa tātaihia. I te reira atoà tau i parauhia ai te Etārētia Porotetani Māòhi.

I te pae no te âua pipi, mai te matahiti 1912-1927 tei Mōria ia te âua pipi (Uruài a Tama). Mai te 1927 e tae mai i teie mahana, tei Faiere, Haaverevere-Heremona ia.

Mai te matahiti 1863 e tae mai i te 1963, to te mau veà tonu porotetani farāni òhiparaa i ô tātou nei. I te 1 no Tetepa 1963, na Marc Boegner i horoà mai i te faatereraa o te Ètārētia i roto i te rima o te Māòhi e tae roa mai i teie mahana.

Teie te mau fā no teie tiàraa e horoàhia i te Etārātia (Autonomie) :

- Faaite i te Fenua i te tahi faanahoraa àpī o ta te Etārētia e ora atu i rotopū i teie nūnaa. i te Etārētia Porotetani ia faatere ia na iho.
- Faaite te Etārētia i te faaroo i to na Fatu, e ia faaâpī noa o ia i te parau no to na tītauraa.

2.2-I nià i te faufaa arataìraa Ètārētia i te tau âpī, ia au i te tuatua faaâpīraa i te Ètārētia Èèpf-Èpm

HAAPIIRAA 12

Tuatua o te Ètārētia Porotetani Māōhi
« II-Te Tau o te Faatereraa a te mau Taata Māōhi 1963-2005 »
(ÈPM, *Putā Haapiiaraa Tiàtono*, 2005, âpi 110-121)

Te Tereraa no te ôroà no te « Autonomie »

Ua ômuahia teie ôroà i te hora iva i te poi-poi nā roto i te tahi pureraa i te fare pure no Pāòfai. E rave rahi mau tià no te mau ètārētia no Europa, Patitifa i âmui mai i taua mahana ra. Ua taiò-atoà-hia te tahi poroi (télégramme) na te òrometua ra o Bonzon faatere no te S.M.E.P e teie i muri nei :

E te nūnaa no te Ètārētia e tae noa atu i te mau veà tonono a fārii mai i te tāpaò no toù aroha ia òutou i teie ôroà no te hānereraa o te matahiti. E teie te reo o Nehemia : E mahana teie i faataahia no te Atua, te òaòà o te Fatu o to ù ia pūai.

Ua î roa te âua o Paòfai e i roto i te fare, e i tahatai atoà. E 3 hora te roaraa o te pureraa. Areà i te pae no te Hau fārāni, ua tiāhiā mai ia e te tavana rahi o Grimald, e to te Ètārētia tatorita o te metua Hubert Copenrath e to te hau fenua o Nedo Salmon ia.

I muri aè i te papa haamori, ua tià mai o Tāpaò òr. no Moorea o tei òrero i nià i te huru tupuraa no teie ètārētia e ia fārii teie Ètārētia /nūnaa mā te âau hae-haa e te māmarama i te tuhaa (responsabilité) i horoàhia na na. Ia oti ta Tāpaò òr, o Mauer Daniel tei òrero e teie to na reo :

“Te Autonomie, e hopoià (charge) teie tei hau atu i te pūai taata. I mua i te mau fifi e fārereihia atu e a na i roto i to na oraraa e i roto i to na iho fenua. O te rāveà teie e tupu ai o ia i roto i te parau mau e te ìteraa i te aroha o te Atua. To tātou pūai tei roto ia i te Atua ora mai te tau auiui mai ā.”

Ia oti te òreroraa a Mauer, i reira to Marc Boegner paiùmaraa i nià i te purupeti e teie ta na parau :

“I te iòà o te mau Etārētia porotetani no Farāni e no Herevita, e i ô nei te S.M.E.P òhiparaa a 100 matahiti i teie nei, to na faaiteraa i te parau a te Atua. Ua riro o Porinetia ei tahua pororaa na te mau tāvini e rave rahi. Eere rā i roto noa i te òaòà, i roto atoà rā i te peàpeà e te roimata no te faatupuraa i te mau haapiiraa a Ietu-Metia, te upoo o te Etārētia.

Te haapāpū nei au e i teie mahana : Te E.E.P.F, e Etārētia tiāmā i raro aè i te mana o te Evaneria a Ietu-Metia. Mai teie atu nei e faaitoito o ia i te amo i ta na tuhaa e ia riro o ia ei ìte i ô nei, e tae noa atu i te hopeà o teie nei ao.

I te pae hopeà o te òreroraa a Boegner, ua faatae o ia i te tāpaò aroha i te peretiteni āpī o te E.E.P.F o Samuel Raapoto e teie to na reo :

E ùputa api teie e mahora nei i roto i te oraraa o te Etārētia e ia itoito òutou e te feiā e faatere atu ia na.

Ia vai noa i roto ia òutou te auraa no teie taò autonomie Eiaha i roto i terā manaò, ua tiāmā te Etārētia e o ia iho ia te aratai ia na, te auraa ua tiāmā òutou i mua i te faatereraa a te S.M.E.P o tei riro na ei metua vahine no òutou a hānere matahiti i teie nei i muri aè i te L.M.S. No reira, i te feiā atoà e aratai i teie ètārētia i teie mahana e ananahi, a rohi e a faaitoito.

E ua ôpani o Boegner i ta na poroïraa mā te parau e: "...eere rā i te mea e, e au ia mātou iho ia manaò e, e tiā te hoê mea iti ia mātou anaè iho, no ô mai rā i te Atua ra to mātou tiā ; (2 Tor. 3/5)."

I muri aè i ta Boegner òreroraa, i reira to te Peretiteni matamua o te Etārētia faaiteraa i te manaò haamauruuru i te mau manaò atoà :

I faaroo aè nei tātou mā te òaòà i te mau manaò o te tiā no te tomite Faatere o te S.M.E.P o tei pupu mai i te faatereraa o te Etārētia i roto i to tātou rima.

E te hinaaro nei mātou i te faaite atu i te tãpaò no to mātou aroha e te mauruuru no to òutou tiaturiraa ia mātou e mai ta òe iho i haapãpũ mai i mua i te A.R.A, te "Autonomie" e fãiraa faaroo terā.

A faaite i te Tomite Faatere o te S.M.E.P i to mātou aroha e te âau mēhara.

Oia mau, e nūnaa mātou no te moana, e mea pinepine te faaau nei mātou i te Ètārētia mai te tahi pahī rautīhia e te veà tonono, o rātou na tei tāpeà mai i te hoe e tae roa mai i teie nei, ia òre te pahī ia iri i nià i te āau nā roto i to rātou itoito, ua tae te pahī i nià i te uahu. I teie mahana, te horoà mai nei òutou i te hoe ia mātou ra, e ìnaha terā vāhi i pārahīhia e òutou, e monohia i teie nei e te Māòhi...

A haere āmui anaè tatou..., Inaha, i ora mai na tātou te tahi i pihai iho i te tahi, e au òutou mai te tahi paèpaè no te paturaa fare, ua oti terā fare i teie nei, te auraa e tatara i te paèpaè, eiaha ra te mau pou ia vai noa ā ia, no te faaètaèta i teie Ètārētia. I teie nei, eere hoè, ia vai noa ā te tahi veà tonono i pihai iho i te hoè ia mātou.¹⁶

Te Tau no Te Faatereraa a Te Mau Taata Māòhi (1963-2005)

Ua haa te mau veà tonono porotetani peretāne i te òhipa pororaa èvaneria i roto i to tātou fenua, te mau motu e i rāpae atu. Areà te mau veàtonono porotetani farāni, ua aratai rātou i te Ètārētia e ua faaineine i te mau òrometua Māòhi ia faatere rātou i te hoè mahana i te Ètārētia o te òhipa mau ia i tupu i te 1 no Tetepa 1963. E teie to na iòà : Ètārētia Èvaneria no Porinetia Farāni.

¹⁶ Vernier, 174-180

Mai te matahiti 1963 e tae mai i teie mahana e 4 peretiteni i aratai mai i te Ètārētia.

Te Tau no Raapoto Tāmuera (1963-1976)

O Raapoto Tāmuera òrometua, te peretetini mata-mua roa no te Ètārētia. Te òhipa rahi ta te Ètārētia i rave i to na tau, o te paturaa ia i te tahi mau fare haapi-iraa, mai ia Taunoa, te pū no Moria (Uruài a Tama), te mau nohoraa tamarii no Taravao e no Uturoa, te pū no te mau tamahine no Pāòfai e te fare haapiiraa no Ûturoa.

I te matahiti 1963 atoà, ua ò te Ètārētia i roto i te Âmuitahiraa no te mau Ètārētia no Patitifa (Pacific Conference o Churches : P.C.C.) e tae noa atu e i te Âmuitahiraa o te mau Ètārētia no teie nei ao (COE). I taua tau atoà ra i haamauhia ai te Tomite Porotetani o te Feiā Âpī (Comité Protestant de la Jeunesse : CPJ). Areà te pū faaineineraa i te mau rautī (Comité Protestant des Centres de Vacances) i 1971 i ò atoà ai te Ètārētia i roto i te Âmuitahiraa no te mau Ètārētia no Europa Farāni, Afirita, Matetata o tei parauhia o te CEVAA (Communauté Évangélique d'Action Apostolique) e i teie mahana ua parauhia (Eglise en Mission).

I taua matahiti atoà ra, ua tupu te ARA i Ûturoa (Raiatea) i âmui atoà mai ai te mau faatere o te Ètārētia Rarotoà. I reira atoà i haamauhia ai te òfai tihì no Papeiha i roto i te âua fare Pure no Ûturoa.

I te matahiti 1974, ua tupu te ARA i Rarotoà i roto i te pāroita no Arorangi i te tau no te òrometua Georges Pittman. Te tahi atoà faaotiraa i ravehia e te ARA, aita e huriraa ètārētia faahou.

I te matahiti 1975, ua tupu te ARA i Ûturoa e i reira te tonoraahia te mau poro èvaneria matamua roa.

I te tau atoà no te Peretiteni Raapoto, ua haamata te àparauraa i rotopū i te Ètārētia tātorita e porotetani i nià i te parau no te pāpetitoraa, te ôroà e te tātātiraa. Na reira atoà i te huriraahia te Papa Haamori a te Ètārētia Réformée no Farāni (ninamu) na roto i te reo Māòhi. Ua faaitoito atoà te Peretetini Raapoto i te huri i te Èvaneria a Ruta ia au te aratairaa a te tahi mau pipiria reo Farāni.

I to na tau atoà i faaterehia ai te mau haapiiraa na te mau poro èvaneria i te Foyer no Pāòfai. Ua haamata atoà i te tonohia e te Ètārētia te tahi mau pipi i te âua pipi no P.T.C i Suva (Fiti), i Farāni e tae noa atu i te mau òrometua i Rarotoà.

Te Tau no Utia Marurāi (1976-1987)

Ua patuhia te piha Apooraa Rahi Âmui (A.R.A.) e te fare puta Te Tiàrama, te fare pureraa (chappelle) e te pū haapareraa parau âpī i pihai iho i te Foyer.

I te reira tau atoà i faaoti ai te Hau Fenua i te taiò mahana ra no te 5 no Mati ei mahana òhipa òre (1977). I te matahiti 1980, te ìte-raa-hia te reo māòhi ei reo tumu i pihai iho i te reo farāni.

Areà i te matahiti 1981, i reira te tupuraa mai te pū no Hurepiti i Tahaa arataihia e Teauē Tuheiaua òrometua.

I te matahiti 1982, ua pātoì ûàna te Ètārētia i te mau tāmamataraa paura àtomī i Moruroa e i Fangataufa. Ua pāpai te A.R.A. i te tahi rata i te Peretiteni no te Hau Farāni.

No te reira tumu i te matahiti 1985 i faaoti ai te A.R.A. ia riro te Faraite poheraa ei mahana haapaeraa māa na te Ètārētia.

Ua tāmāu-noa-hia te tonoraa i te mau pipi i Suva, i Farani, i Herevetia (Bossey) e tae noa atu i Iteraèra na reira atoà te mau òrometua i Rarotoà.

I taua tau atoà ra i topa ai te Ètārētia i roto i te hoê fifi rahi, te parau no te ārea e 90 mirioni i roto i to na oraraa faufaa e tae noa atu i te tahi rata i pāpaihia e te hoê taata i nià i te mau òhipa e tupu ra i roto i te Ètārē-

tia, o tei parauparau-rahi-hia i te tahi âpooraa òrometua taa ê.

I te reira tau atoà i haamauhia ai te Tōmite Rauti Pipiria a te Ètārētia aratāihia e Teriitua òrometua 1981 e aore ia 1982.

Te Tau no Ihoraì Jacques, Teraì. (1987-2003)

No te fifi rahi o te oraraa faufaa i fārereihia i te tau no te Peretetini o Marurai Utia, ua ìmihia te mau rāveà atoà ia matara te Ètārētia na roto i te tauturu a Coco Chang, tei riro ei haapaò puta faufaa i taua tau ra. No taua fifi atoà ra i vai iho ai te tahi mau taeaè òrometua i to rātou tiāraa.

I to na tau atoà i fifi ai te mau pāroita no Raiatea, Tevaitoà, Vaiaau, e Opoa e ua tae roa i mua i te tiripuna no te fenua nei e no Farāni e aita ā i matara e tae roa mai i teie mahana.

Na roto i to te Hau Farāni rave-faahou-raa i ta na mau tāmamataraa àtomī i Moruroa, ua tere te Peretiteni Jacques Ihoraì òrometua e o Ralph Teinaòre òrometua, te Papai Parau Rahi o te Ètārētia e fārerei i te Peretiteni o te Hau farāni Jacques Chirac.

Na roto i te mau fifi mai no te mau rave òhipa no Moruroa e o Fangataufa i haamauhia ai te Taatiraa Moruroa e Tātou.

I to na atoà tau e rave rahi mau rata ta na i pāpai e i

pahono i te mau tià poritita o te fenua nei e i te Hau farani e tae noa atu i te mau tià paruru rave òhipa (Syndicats). I reira atoà te hiò-faahou-raa hia te tiàraa òrometua, tiàtono, Haapii Evaneria e te poritita. Ua faaoti te ARA, ia māiti te òrometua, te tiàtono, e te Haapii evaneria i to na tiàraa.

I te matahiti 1995, ua tuatapapa te A. R. A. i te parau no te vahine i nià i te tiàraa òrometua faatahinu; E ua faaoti e tano atoà i te vahine e amo i taua tiàraa ra.

I te matahiti 1997, no te 200 raa o te matahiti to te mau veà tonono porotetani peretane taeraa mai i te fenua nei, ua haamanaòhia taua òroà Iupiri ra i Mahina, Pirae (Tahua heiva no Pater). Ua âmui mai na tuhaa atoà e 8 no te Ètārētia e tae noa atu i te mau tià no Patitifa, Europa e to te Âmui-tahi-raa no te mau Ètārētia no teie nei ao.

I taua matahiti ra i ò atoà mai ai te vahine matamua roa o Marthe a Peni no te titau i te tiàraa òrometua i te âua pipi no Heremona. I te matahiti 1999 i faaipoi-pohia ia o ia Abinera a Tematahotoa. I te matahiti 2003, ua haamauhia ei òrometua. Mai te reira taime e tae mai i teie mahana, te rahi noa atura te mau vahine e ò mai nei i te âua pipi.

I te matahiti 1999, ua faaoti te Apooraa Faatere, e na Here Joël a Hoiore Orometua e mono ia Jean a Teururai Orometua i nià i te tiàraa faatere i te âua pipi no Heremona.

I te matahiti 2000, no te taime matamua roa, i feruri ai te rururaa òrometua i te tumu parau ra : « Te Tiàmāraa o Te Nūnaa Māòhi », rautīhia e te mau òrometua haapii no Heremona e tae noa atu i te tahi mau tià no te Âpooraa Faatere.

No te parau o te Faaineineraa Tāmau no te mau òrometua, ua haamata ia i te avaè mati matahiti 2001 i Heremona. Aita atoà te mau tonoraa i te ara i faaea (PTC, Herevetia, Auteraria, Farani, Aotearoa). Na reira atoà i te mau fenua Rarotoà mā. Ua faaoti atoà te A.R.A. e tau i te ioà o te Etaretia. I mono hia atu ai te taò « no » i te « i », riro mai ai ei : « Ètārētia Èvaneria i Pōrinetia Farāni ».

Te Tau no Taaroanui a Maraea, Taarii. (2003 -)

I te A.R.A. no te matahiti 2003, ua ferurīhia te parau no te feia âp_ e tae noa atu i to te mau tiàtono. Ua hiò-faahou-hia te ioà o te Ètārētia e i te matahiti 2004, i Moorea, ua ravehia te tumu parau no te feruriraa pipiria no te aratai i te A.R.A i te roaraa no ta

na mau putuputuraa. I taua Apooraa Rahi atoà ra, i ferurihia ai te parau no te oraraa o te Ètārētia no te faaapi i te mau tià o te Apooraa Faatere e te A.R.A. I reira atoà te tauraaahia te ioà o te Ètārētia, e teie to na ioà api : Ètārētia Porotetani Māòhi.

Ua faaite atoà te A.R.A. i to na manaò i nià i te parau o te tatauro i roto i te piha o te Apooraa Rahi o te fenua nei.

I te matahiti 2005, i te avaè Mati, ua tupu te fāre-reiraa âmui no na tuhaa e 8 i raro aè i te rautiraa a te Tōmite Porotetani a te Feiā àpi i nià i te Tumu parau ra : « Te Taureàreà, a ora i to Faaroo e a Patu i to ananahi. » Ua ìritihia teie taùrua i te 4 no Māti i Aorai Tinihau. Areà i te 5 no Māti, ua haamata ia i Mahina e te pureraa i Pater (Pirae). Teie tumu parau, e ora ia te nūnaa Māòhi Porototetani i te roaraa hoê hepetoma e ua òpani na roto i te pureraa rautīhia mai e te feiā âpī.

I te hopeà avaè no Tiurai e i te pae matamua no Atete 2005, ua tupu ia no te taima matamua roa te rururaa òrometua i roto i te fenua Tahaa (Tuhaa IV) e te A. R. A.

2.3-I nià i te faufaa arataìraa Ètārētia no te Parau a te Atua e te Pipīria

HAAPIIRAA 13

« Te mau puta o te Pipīria »

(Pipīria Âpī - ÈPM 2015)

Mā te âpee i te Tārena e te Arataì Pipīria ÈPM, e faaòhipa i te mau Ômuaraa e te mau Tātuhaaraa no te mau Puta Faufaa Tahito e te Faufaa Âpī, mai teie i raro nei :

REVITITO

ÔMUARAA

Ua haaputuhia i roto i te *Puta Revitito* te mau faatureraa no te haamoriraa e no te mau ôroà o te oraraa faaroo i te tau no Ìteraèra i mua ra, e tae noa atu no te mau tahuà tei ia rātou te tiàauraa i teie mau faatureraa.

Te tumu parau rahi o te puta, o te parau ia no te moàraa o te Atua e te tītauraa i te nūnaa ia haamori, e ia ora no te haapāutuutu i to rātou tūātiraa ia na.

Te mau parau ìte-rahi-hia i roto i te puta, o ta Ietu ia i parau no te piti o te ture tei hau i te rahi : «E aroha rā òe i te taata-tupu mai to aroha ia òe iho na.» (19.18)

Te mau tumu parau

Te mau Ture no te pūpūraa ò e te pūpūraa tūtia 1.1-7.38.

Te faatāhinuraahia o Aarona e tana mau tamaroa ei tahuà 8.1-10.20.

Te mau ture no te tāmāraa e no te viivii 11.1-15.33.

Te Mahana no te Tāraèhara 16.1-34.

Te mau ture no te moàraa i roto i te oraraa e te haamoriraa 17.1-27.34.

TE TORU O TE RATA

A IOANE

ÔMUARAA

Ua pāpaihia te *Toru o te Rata a Ioane* e te hoê «peretiputero» i te hoê faatere ètārētia tei pīhia o Taio. Te haamaitaì nei te taata pāpai ia Taio no ta na tauturu i te tahi atu mau marumetia, e te titau atoà ra rā ia na ia ara ia Tioterefe.

Te mau tumu parau

Aroharaa 1-2.

Te haamaitaìraahia o Taio 3-8.

Te faautuàraahia o Tioterefe 9-10.

Te haapōpouraahia o Temeterio 11-12.

Pūðhuraa 13-15.

2.4-I nià i te faufaa arataìraa Ètārētia no te parau o nā Ôroà tumu a te Fatu

HAAPIIRAA 14 E HAAPIIRAA 15

« Pāpetitoraa e Èuhari »

(ÈPM, *Putā Haapiiraa Tiàtono e Haapii Parau Maitāi*, 2012,
àpi 3-6 ; 42-47 ; 52-56 ; 86-90)

HAAPIIRAA 14 : TE PĀPETITORAA

ÔMUARAA

Te pāpetitoraa o te tahi ia ôroà i roto i te Ètārētia Porotetani Māðhi, i pīhāi iho i te ôroà a te Fatu, tei haamauhia e te Fatu i muri aè i to na tiāfaahouraa, e tei riro hoì ei faaueraa tumu na na i ta na mau pipi (Mātaio 28, 18-20). I roto i teie faaueraa, e pāpetitohia te taata i roto i te iða o te Metua, no te Tamaiti e no te Vārua Maitāi. Te auraa, e tāpaðhia te taata i te iða o te Atua tei haapāpū e ua riro mai o ia ei tamarii na te Atua. Hou rā teie parau ta te Fatu, na Ioane i haamata i te parau o te pāpetitoraa, no reira o ia i pīhia ai o Ioane Pāpetito. Teie pāpetitoraa ta Ioane, no roto mai ia i te peu tāmāraa a te âti Iuta, òia hoì, te faaðhiparaa i te pape ei hōhoà no te tāmā, no te haaparemo e aore ra no te haapohe i tera taata tahito, ia tiā mai ei taata âpī. Te mea atoà ia Ietu i haere mai ai ia Ioane Pāpetito ia pāpetitohia o ia ei faatupuraa i te mau parau tiā atoà (Mātaio 3, 15). Ua faariro rā Ietu i teie òhipa ta Ioane i haamata, òia te pāpetitoraa, ei tāpura òhipa tumu na ta na mau pipi.

I roto rā i tereraa o te tau, ua rau te mau faanahoraa i matara mai no nià i teie parau o te pāpetitoraa. Te pāpetito nei te tahi pae i te tamarii, âreà te tahi pae ra, aita ia. Mai te peu, ua pāpetitohia i te naināraa, te vai ra ia te haapāpūraa i te faufaa o te pāpetitoraa i muri mai. E mai te peu hoì, aita i pāpetitohia i te naināraa, e pāpetitoraa taata paari ia e aore ra e haapāpūraa taata faaroo ia. I roto i te faanahoraa a te Ètārētia porotetani, aita e haapāpūraa i te faufaa o te pāpetitoraa mai te peu aita e pāpetitoraa tamarii, e, aita atoà e àmuraa i te ôroà a te Fatu mai te peu aita i haapāpū i te faufaa o te pāpetitoraa. Te auraa, te pāpetitoraa i roto i te Ètārētia Porotetani Māðhi, e toru òhipa e vai ra i roto, òia hoì, a tahi, te pāpetitoraa tamarii ; a piti, te haapāpūraa i te faufaa o te pāpetitoraa, e a toru, te àmuiraa i nià i te àmuraa māa a te Fatu.

I roto i te tuhaa matamua, ua ravehia te heuraa tað pāpetito, tāpape e tāvai. I roto i te piti o te tuhaa, ua tāmatahia i te hið e aha ta te pīpīria tūramaraa i nià i te parau o te pāpetitoraa. Te vai ra te hiðraa a te mau

ite mai ia Ioane Pāpetito, Pētero, Pauro tei hōroà mai i ta rātou hiōraa i te parau o te pāpetitoraa. Te rahiraa o te mau manaò i matara mai, maori rā, ia tātarahapa e ia fārii te taata i te haapiiraa, i reira teie taata e pāpetitohia ai. I roto i ta Pauro, mea na roto i te faaroo te tahi e pāpetitohia ai, ei tāpaò no te âmuiraa i roto i te pohe e te tiàfaahouraa o te Fatu. Ta Ietu rā tūramaraa, tera ia parau i haamau i te pāpetitoraa (Mātaio 28,18-20). E piti tuhaa e vai ra i roto i teie parau ta te Fatu, a tahi, te vai ra te òhipa tei ineine Ietu i te rave no ta na mau pipi (Mātaio 28, 18 ; 20 vh), e a piti, te òhipa ta te mau pipi e rave atu (Mātaio 28, 19-20 vm). Ia hiòhia, ua ineine Ietu i te rave i te tahi òhipa no ta na mau pipi, e, te faaitoitoraa e te poroìraa ia rātou ia haapaò i ta na faaueraa. Te òhipa ta te mau pipi e rave atu, te faariroraa ia i te taata ei pipi, pāpetito atu ai ia rātou i te iða o te Metua, no te Tamaiti, e no te Vārua Maitaì, mā te haapii atoà i te haapaò i te mau parau.

I roto i te tuhaa toru, e hiò mai tātou i te tahi mau feruriraa rau no nià i teie parau o te pāpetitoraa. Teie mau feruriraa, no te tātara ia i te hinaaro o te Fatu ia tātou nā roto i te pāpetitoraa. E tuhaa rahi te parau no te tātararaa i te auraa o te pāpetitoraa e te ìteraa i te mea ta teie òhipa e tītau mai ra ia tātou. E haamatahia na nià te hiōraa a te Tātorita e ta te Porotetani i te pāpetitoraa, e, te uiuiraa na te faaroo ānei e aore ra na te pāpetitoraa ānei e faaora i te taata.

I roto i te maha o te tuhaa, ua hiòhia mai te mau faaòhiparaa i te parau o te pāpetitoraa i roto i te Ètārētia Porotetani Māòhi. Mai ta na i mātau i te rave, e parau faufaa to te pāpetitoraa tamarii i roto i te oraraa faaroo o te taata porotetani. Te faaitoito nei te òrometua i te mau ùtuafare e ia pāpetitohia ta rātou mau tamarii, no te mea, na te Atua teie tàoà faatau aroha ia rātou. No reira, e tātarahia te parau o te pāpetitoraa tamarii ; te parau o te pāpetitoraa taata paari e taata faaroo ; te parau no te haapāpūraa i te faufaa o te pāpetitoraa ; e, te uiuiraa i nià i te parauraa, e haapāpūraa pāpetitoraa ānei e aore ra e haapāpūraa faaroo.

TE PĀPETITORAA

I. TE HEURAA TAO

E piti taò e hoì pinepine mai ia faahitihia te parau no te pāpetitoraa, òia hoì, te taò pāpetito, e, te taò tāpape e aore ra tāvai. E heheu mai tātou i teie nā taò e toru.

1. Te Pāpetito

Teie taò pāpetito, no roto mai ia i te taò haa herēni « βαπτίζω » (baptizō), e teie to na auraa, e hōroi, tāmā e aore ra tāumi i raro i te pape. Mai te peu teie te auraa e hōroāhia ra no teie taò pāpetito, òia hoì, hōroi, tāmā, tāumi i raro i te pape, āreā rā te parauraa, ua tāpeà-noahia mai ia te haamāðhiraa o teie taò hereni, òia te pāpetito. No te mātau hoì o teie taò pāpetito, pārahi noa atu ra te taata i roto i teie mātau. E ìnaha, eita atoà ānei e tano e haamātau i te parau i teie òhipa, ôroà tāmāraa, aore ra, ôroà hōroiraa, e aore ra, ôroà tāumiraa i raro i te pape. Mai te tahi atoà hoì mau taò, ta tātou i mātau e i tāpeà roa, mai te nātura, te piifare, òia atoà no te pāpetito, ua tāpeà noa mai tātou i teie parauraa, eiaha no te mea ua veve tātou i te reo, no te mea rā, ua mātauhia e ua ìtehia to na auraa.

Riro noa ai teie taò pāpetito ei faaite i te òhipa e ravehia i nià i te taata, mea pāpū òre atoà rā to na tupuraa. I te tau o Ietu, aita atoà e pāpū maitai ra e, ua tāumihia rā ānei Ietu i raro i te pape ia na i pou i roto i te pape no Ioritana. Te mea noa ta te taiðraa e faaite mai ra, ua pou Ietu i roto i te pape Ioritana, rave atu ai Ioane i to na pāpetitoraa, òia hoì, ua faahopu roa rā ānei e aore ra ua faarari noa rā ānei. I roto i te puta Òhipa 8, 36-38, te ìtehia nei Firipa e te èunuta i te pouraa i raro i te pape. Ia hiðhia e vāhi hōhonu ta rāua e tiā ra, e, eita e òre ua tāumi e aore ra ua uhi o Firipa i te èunuta i raro i te pape. Eita atoà rā e òre e ua faarari-noahia te èunuta i te pape. Te nā ô nei te tahi mau haapaðraa ê, teie te faanahoraa e tano ia ravehia, òia hoì, te hōroi e aore ra te tāmā na roto i te tāumi roa i raro i te pape ia au i ta te taò e haapii mai ra. Te âpiti atoà mai ra te tahi manaò, e tano teie faanahoraa i te tau veaveà, e òre roa rā e tano i te vāhi e aore ra te fenua toètoè. Te vāhi fifi, aita te Faaauraa âpī e faaite mai ra ia tātou i te tahi mau pāhono-

raa e tano te tāatoà e tūāti. Te auraa, te tāumi e te òre e tāumi i raro i te pape, te rahi e te iti o te pape, èere te reira i te mea faufaa. Te mea faufaa, te haamanaòraa ia i te ôpuaraa faaora a te Atua i te taata, tei ìriti te taata mai roto i te titīraa a te hara, e tei riro te pape ei tāpaò.

2. Te Tāpape e aore ra Tāvai

Te nā ô ra te puta faatoro a John Davies, te tāpape, « e taò haa e faaite mai i te tahi òhipa e ravehia e te pape », mai te pīraa te pape i nià i te tiare, te tuuraa te pape i roto i te māa. E parau atoà rā no « te faahinuhinu », òia hoì, hoê ā teie auraa e te parau tāvai. I te tau o te mau veà-tono peretāne, ua faaòhipahia teie taò tāpape no te faaite i te manaò herēni o te parau pāpetito. E te tahi faaòhiparaa ìte-maitai-hia i tera tau, o te pāpetitoraa ia o Mahine, oia hoì, « E tapape du vau ia oe i te ioa o te Medua, e o te Tamaidi, e o te Varua maitai... » (Jacques Nicole).

Te parau no te tāvai, te nā ô ra o John Davies :

- 1) parai te tino i te monoì ;
- 2) faaàmuraa i te tahi tamarii ; tamarii faaàmu e aore tamarii tavai ;
- 3) faaòhiparaa i te pape ;
- 4) faahinuhinu.

I roto i te parau no te tāpape e te tāvai, aita e taaêraa e ìtehia, e aha rā to na tūātīraa i nià i te taò pāpetito. Te òhipa ta te tāpape e te tāvai e rave māori rā te rirōraa te pape ei mauhaa faatupu i te tahi òhipa, eere na te taata e haere i roto i te pape na te pape rā e haere mai i te taata. Te tūāti noa ra teie hiòraa i nià i te òhipa e orahia ra i roto i te pāpetitoraa i teie mahana i roto i te Ètāretia Porotetani Māòhi. Eere faahou mea tāumi i raro i te pape, mea tuu noa rā te pape i nià i te upoo o te taata.

TE PĀPETITORAA : TE FAAÒHIPARAA

I roto i te oraraa o te Ètāretia Porotetani Māòhi, e toru huru faanahoraa pāpetitoraa ta na e faaòhipa ra. A tahi, te rave pinepineraa ia i te parau no te pāpetitoraa tamarii. A piti, te pāpetitoraa i te taata paari e te haapāpū roa i te pāpetitoraa o te reira taata paari. E a toru, te haapāpūraa i te faufaa o te pāpetitoraa i ravehia i nià i te tamarii àruàru.

1. PĀPETITORAA TAMARII

I te tau o te mau âpotetoro matamua, te vai nei te tahi mau taiðraa e faahiti ra e ua pāpetitohia te fētii e aore ra te ùtuafare (Òhipa 16, 15, 33 ; 1 Torinetia 1, 16). E i roto i te puta Òhipa 2, 38-39, te na ô ra : «³⁸ *Ua parau atu ra Pētero ia rātou : E tātarahapa, e ia pāpetitohia òutou atoà i roto i te iòa o Ietu Metia ia matara te hara, e horoàhia mai ia te Vārua Maità ia òutou.*³⁹ *No òutou hoì tei parauhia mai ra, e no to òutou tamarii, e no te feiā atoà hoì i te ātea ê ra, ta te Fatu ta to tātou Atua e parau atu.*» Te vai mau ra te faahitiraa e ua pāpetitohia te ùtuafare e te faatoro-atoà-hia ra i nià i te tamarii, ua rau rā te manaò o te taata i nià i te reira òhipa.

Te nā ô nei te tahi pae e òre e tūàti nei i te pāpetitoraa tamarii, i te mea hoì e mea na roto i te haapii e te māramarama i te auraa o te pāpetitoraa e tano ai te tahi e fārii i te pāpetitoraa, te auraa, aita e pāpetitoraa tamarii. Eere atoà no te mea aita te tamarii i pāpetitohia ua ère atoà ia rātou i te Hau o te Atua. Mai te Fatu i faaue i ta na mau pipi, haere haapii i te taata a pāpetito atu ai ia rātou (Mātaio 28), mai ia Pētero i te poro-haere-raa a tatarahapa e ia pāpetitohia òutou (Òhipa 2, 38), e mai ia Firipa i te parauraa atu i te èunuta i te mea ua faaroo òe (Òhipa 8, 37), te ìtehia nei e mea na roto i te haapii e te faaroo e tae ai i nià i te pāpetitoraa, eere rā mea na roto i te pāpetitoraa e noaa ai te faaroo.

Âreà rā no te tahi pae, te tiàturi nei ia e tàoà aroha te pāpetitoraa, e, e òre roa e tano ia haapaehia te tamarii i te reira. Hau roa atu rā, mai te peu e aroha te Atua, e òre ānei te Atua e aroha atoà mai i te tamarii.

Mai ia Hana i hinaaro i te hoê tamarii e ta na i ani i te Atua ia hōroà mai i te hoê tamarii na na, teie te mea ta na i faaau i te Atua, òia hoì, ia pāhono te Atua i ta na aniraa, e pūpū o Hana i teie tamarii i roto i te rima o te Atua (1 Tāmuera 1, 1-28). Mai ia Ietu i àfaihia i roto i te hiero e pūpū i mua i te aro o te Atua, te riro ra te reira taime ei faaturapuraa i te parau tapu o te ture a Mōte, òia hoì, ia moà te mau tamarii tamaroa no te Atua (Ruta èv 2, 22-24). Te auraa, ia faataa atoà te mau metua i ta rātou tamarii e ia tuu i roto i te rima o te Atua, tei riro hoì te pāpetitoraa ei rāveà e tāpaðhia ai teie tamarii i te iòa o te Atua Metua, no te Tamaiti e no te Vārua Maitai.

No reira, ia riro te pāpetitoraa tamarii ei mānaðnaðraa na te metua fānau, na te mau metua pūpū, na te āmuiraa faaroo, òia hoì, te pūpūraa i te tamarii i roto i te rima pāruu e faaora o te Atua, tei tāpaðhia i te iòa o te Metua, te Tamaiti e te Vārua Maitai. Te faaitoitohia nei te mau metua fānau e metua pūpū, ia faataa i ta rātou mau tamarii no te Atua, no te mea, na te Atua te reira haamaitairaa ia rātou, e aita atu ta te metua māori rā te haamāuruururaa i te Fatu o te ora. Eiaha rā e manað e, ia pūpū anaè te tamarii i roto i te rima o te Atua, ua hope atoà te òhipa a te mau metua. I ô nei te tāpura òhipa rahi e haamata ai, oia hoì, te aratairaa e te haapiiraa i teie tamarii i te parau o te faaroo, te here e te aroha o te Atua.

E tuhaa rahi ta te metua fānau i roto i te parau o te pāpetitoraa i ta rātou tamarii. Te tuhaa matamua, e haamata nā mua roa hou te fānau-raa o te tamarii. Tei roto noa ā te tamarii i te ôpū o te metua vahine, ua haamata te mau metua i te tāuàparau e te òrometua no te faaineine i te pāpetitoraa o teie tamarii. E riro e, e ravehia te haamaitairaa o te mau vahine hapū ei tuhaa matamua e tae atu ai i te pāpetitoraa. Te piti o te tuhaa, hou te pāpetitoraa, e hiðhia i roto i te ôpū fētii o vai tē tano e riro mai ei metua pūpū no te amo i teie tamarii. I roto i te faanahoraa, ei taata pāpetitohia tē māitihia, e, ei taata tei ora i roto i te oraraa pāroita. E faanahohia te mau mahana fārereiraa no te faaineine i te mau metua i mua i te mea ta te pāpetitoraa e tiaì mai ra ia rātou. Te toru o te tuhaa, i muri aè i te pāpetitoraa, e tuhaa na te tāatoàraa, oia

hoì, te metua fānau, te metua pūpū e te āmuiraa faaroo i te âpeeraa e te haapiiraa i teie tamarii i te faufaa ora a te Atua e ta na Parau, òia te haapii, te aò e te hereraa. No reira, e mea tano ia feruri maitaì i te mātīraa i te metua pūpū, no te mea, e taata te reira tei māramarama i te hinaaro o te Atua ia na e te òhipa e tiaì mai ra ia na ia rave. Te faaitoitoraa i ô nei, ia ò te tāatoàraa i roto i te faaineineraa mai te taime e tei roto noa ā i te ôpū, hou te pāpetitoraa e i muri i te pāpetitoraa.

2. PĀPETITORAA TAATA PAARI E TAATA FAAROO

E ravehia te pāpetitoraa taata paari mai te peu aita teie taata i pāpetitohia i te naināraa. Teie te faanahoraa tumu ìtehia i roto i te Ètāretia porotetani, òia hoì, e ravehia na mua roa te pāpetitoraa i te pape, e, i te reira taime, e ravehia te parau no te haapāpūraa i te faufaa o to na pāpetitoraa na roto i te amora a rima. Ia hiòhia, e piti òhipa e ravehia i nià i teie taata paari, òia hoì, te pāpetitoraa pape e te haapāpūraa i te faufaa o to na pāpetitoraa, hoê ā raverā. E parauhia teie huru pāpetitoraa, e pāpetitoraa tāhoê, òia hoì, ua tāhoêhia e piti òhipa i roto i te hoê. I te mea hoì, aita teie taata paari i pāpetitohia i te naināraa, rave-noa-hia mai nei te pāpetitoraa pape e pūò-roa-hia atu i nià i te haapāpūraa i te faufaa o to na pāpetitoraa. I roto i te pāpetitoraa tamarii, e faaòhipahia te pape, âreà no te haapāpūraa i te faufaa o to na pāpetitoraa, e amora a rima noa. Te auraa, no teie taata paari, e na roto ihoā o ia i te pāpetitoraa pape, e i muri mai, o te pāhonoraa ia a teie taata paari e te amora a rima.

No te pāpetitoraa taata faaroo, no te mea aita te mau metua i tūāti i te pāpetitoraa tamarii, e tiaì roa rātou ia māramarama teie taata i te auraa o te pāpetitoraa. Te mea e tano ia parau, ua tiā ia rātou i te tahi taime o to rātou oraraa e faaite mā te rotahi o te āau i to rātou hinaaro e tomo i roto i te ôpuaraa faaora a te Atua. Te tuhaa rahi a teie mau taata tei paari i roto i te haapiiraa, te vai ra ta rātou faaiteraa i to rātou faaroo i te taime pāpetitoraa. I te tau o Ìetu, ua pāpetitohia te taata paari i muri aè i to rātou fāriiraa i te parau maitaì a te Atua, teie rā pāpetitoraa, ua faaòhipahia ia te pape. Te auraa, ua ravaì noa i nià i te pāpetitoraa

pape, e aita atoà e faaìteraa i te faaroo: Te pāpetitoraa taata faaroo i roto i te Ètārētia porotetani, te mea e tiaìhia ra i teie taata ta na ia pāhonora na roto i te faaroo i te tiàraa metua o te Atua, te tiàraa faaora o te Tamaiti e te mana òhipa o te Vārua Maitai.

E toru faanahoraa pāpetitoraa fāriihia, *a tahi*, te pāpetitoraa tāhoê, òia hoì, te pāpetitoraa i te pape e te haapāpūraa i te faufaa o te pāpetitoraa, òia te amora rima. *Te piti*, ua ravaì noa i nià i te pāpetitoraa pape e aita e haapāpūraa i te faufaa o te pāpetitoraa. *E a toru*, e haere àfaro i te haapāpūraa i te faufaa o te pāpetitoraa, òia hoì, e pāhonora te tiaìhia ra i te taata faaroo, mā te faaòhipa i te amora rima. I roto i teie faanahoraa hōpeà nei, aita e parau to te pape, eiaha no te mea aita e faufaa to te pape, ia hiòhia ra, na te parau e tāmā i teie nei.

3. TE HAAPĀPŪRAA I TE FAUFAA O TE PĀPETITORAA

Ua mātau te taata e te mau òrometua o te Ètārētia Porotetani Māòhi i te parau i te òhipa e ravehia i muri aè i te pāpetitoraa tamarii, e haapāpūraa pāpetitoraa. I roto i te feruriraa o te Māòhi, teie te mea ta na e māmarama ra no teie parauraa haapāpūraa pāpetitoraa, òia hoì, ia parauhia e haapāpū, no te tahi ia mea eere i te mea pāpū. Ia parau tātou haapāpūraa pāpetitoraa, te vai ra te manaò e, aita te pāpetitoraa i ravehia i nià i te tamarii i pāpū roa, aore ra, eere i te mea pāpū te pāpetitoraa matamua no reira i haere mai ai e haapāpū. E ìnaha, te parau o te pāpetitoraa, noa atu ua ravehia i nià i te tamarii, taata paari, aita e faufaa ia haapāpū faahou i te reira no te mea e parau pāpū to te pāpetitoraa. Aita atoà rā teie manaò e parau ra e, no te mea, ua pāpetitohia i te nainairaa, ua ravaì noa ia i ô. Te ìte nei tātou, aita teie huru parauraa, haapāpūraa pāpetitoraa, e tano faahou ra i nià i te òhipa e ravehia i muri aè i te pāpetitoraa. Te parau tumu rā paha i roto i teie hoìraa mai o teie tamarii i te hoê mahana, māori rā, ta na ia fāìraa e aore ra faaìteraa na roto i te faaroo i te faufaa o to na pāpetitoraa tei ravehia i te iòa o te Metua, no te Tamaiti e no te Vārua Maitai.

Ia hiò mai tātou i te parau no te tupuraa o te haapāpūraa i te faufaa o te pāpetitoraa, e pūðiraa ia no te pāpetitoraa i ravehia i te tamariira, i reira teie tamarii e haapiihia ai, e âfalhia ai i te haapiiraa tāpati, òia hoì, e faaàmuhia teie tamarii i te parau o te faaroo riro atu ai o ia ei mero ètāretia. Te auraa, e pāpetito na mua, e, e rave atu ai te faaineineraa o teie mau tamarii tei riro hoì te mau metua, te metua pūpū ei mau taata ineine i te haapii i teie mau tamarii i te parau o te faaroo. Ia pāpū maitaì rā, teie haapāpūraa, e taime te reira no te tamarii tei pāpetitohia i te nainairaa ia tià mai i te hoê mahana no te haapāpū i ta na pāhonora a i te maitaì rahi o te Atua ia na.

I roto i te faanahora a o te haapāpūraa i te faufaa o te pāpetitoraa, e piti parau faufaa, òia hoì, te fāiraa faaroo a te taata i pāpetitohia, e te haapāpūraa a te òrometua i te faufaa o te pāpetitoraa. No te mea i te nainairaa eere na te tamarii i hinaaro i te pāpetito, na te metua rā, e haere mai teie tamarii e faaite na roto i te parau i te faufaa o te pāpetitoraa i ravehia i nià ia na, òia hoì, mea faufaa mau te òhipa i ravehia i te nainairaa, te mea ia teie tamarii e tià mai ai i mua i te Atua no te faaite i to na âau òaòà i te fāiraa i te tiàraa fatu o te Tamaiti a te Atua. Te vai atoà ra hoì te fāiraa i te tiàraa faatupu ora o te Atua Metua e te mana òhipa o te Vārua Maitaì. Te vāhi faufaa i ô nei, e tià mai ihoā teie tamarii i te hoê mahana o to na oraraa no te haere mai e faaite na roto i te parau i te faufaa o to na pāpetitoraa. E te feiā tei òre i hoì mai no te faaite i te faufaa o to rātou pāpetitoraa, aita te reira e haafaufaa òre nei i te parau o te pāpetitoraa, o rātou rā teie aita e ìte nei i te faufaa o to rātou pāpetitoraa, òia hoì, te faufaa o te òhipa i ravehia i nià ia rātou, o rātou tei tāpaòhia i te iòà o te Atua. Aita atu e mea e tiaìhia ra i te taata tei pāpetitohia i te nainairaa māori rā ta na faaìteraa na roto i te faaroo i te faufaa o to na pāpetitoraa, òia hoì, te fāiraa i te tiàraa faatupu ora o te Atua Metua, te tiàraa faaora o te Tamaiti, e, te mana òhipa o te Vārua Maitaì.

Te fāiraa faaroo a te taata i pāpetitohia, e pāhonora a ia na na i te here e te aroha o te Atua ia na. Te ô nei o ia i roto i te haamaitairaa e te haamāuruururaa i te Atua no to na here e to na aroha fāito òre. Ia hiòhia

te parau o Tīmona Pētero, ta Ietu i ani atu ia na ia faaite mai i to na here i tō na Fatu. Ua pāhonō Pētero : « *E te Fatu, ua ite hoī òe e ua here au ia òe.* » Ua hiò-atoà-hia te mahana Penetetōte ei mahana faaiteraa i te faaroo o te mau pipi, rātou tei uruhia e te Vārua Maitai e te hāmataraa rātou i te faaite i te parau maitai a te Atua. Ia hiòhia, na roto i te haamaitairaa tuutuu òre a te taata i to na Atua i te mau taime atoà, te riro ra te reira ei haapāpūraa i te faufaa o to rātou pāpetitoraa.

No reira, i muri aè i te pāpetitoraa tamarii, e na roto i te haapiiraa tuutuu òre a te metua fānau e te metua pūpū, e ta te mau òrometua pupu o te haapiiraa tāpati, e tiā mai teie tamarii i te hoē mahana o to na oraraa no te faaite i ta na pāhonoraa no te rahi o te here e te aroha o te Atua ia na. E tano ia parau, ua paari ia tamarii i roto i te faaroo o te Metia, e tei ineine roa o ia i te faaite mai i te reira. I muri mai i ta na fāiraa faaroo, e rave te òrometua i te haapāpūraa i te faufaa o to na pāpetitoraa. Eita atu ra e faaōhipahia te pape, o te amora a rima noa rā, tāpāōhia i roto i te iōa o te Metua, te Tamaiti e te Vārua Maitai. Teie te pāpetitoraa e iriti nei i te feiā e haapāpū i te faufaa o to rātou pāpetitoraa e fārii i te ōroā a te Fatu.

HAAPIIRAA 15 : TE ÔROÀ A TE FATU

ÔMUARAA

Te ôroà a te Fatu o te tahi ia ôroà tei haamauhia e te Fatu i te taime i rave ai o ia i te Pāta e ta na mau pipi i te ruì hou to na poheraa. Mai te peu e, te haamanaò ra te pāta âti-Iuta i to te tamarii Ìteraèra aratairaahia i rāpae i te tītīraa i Àifiti e tae atu i te tiāmāraa, âreà te ôroà a te Fatu ra, tei parau-atoà-hia te pāta âpī, te haamanaò noa mai ra ia i to te taata aratairaahia i rāpae i te tītīraa o te hara e tae atu i te ora.

Ua haaputuhia te mau parau i haamau i te ôroà i roto i nā èvaneria hiò-âmui e 3 : Mātaio 26, 26-29; Māreto 14, 22-26 ; Ruta èv 22, 14-20 e tae noa atu i roto i te 1 Torinetia 11, 23-34. I roto i te faatiàraa a Ruta e ta Pauro, ua hōroà te Fatu i teie faaueraa : « *E nā reira òutou ei manaòraa ia ù* ». Te auraa, te riro mau ra ia te ôroà a te Fatu ei « haamanaòraa » i te ôpuaraa faaora a te Atua no teie nei ao, tei nā roto mai te tūtia i pūpūhia hoê roa taime e te Metia e te âmuiraa hoì i te feiā atoà e fārii ra i te ôroà. Nā roto i te ôroà a te Fatu, ua tāhoêhia tātou i te Metia e i ta na Ètārētia, e tē tītau nei te reira i te taata i roto i te tiaira a te hoìraa mai o to na Fatu e te tupuraa no te Hau mure òre o te Atua Metua.

I roto i te parau no teie ôroà, ua haafaufaa teie mau taiòraa i nià nei i te parau no te « **haamaitàraa** » e te « **haamāuruururaa** » hou te vāhiraa i te faraoa, tāpaò no te tino o te Metia tei pūpūhia i nià i te tatauro e te haamaitàraa i te âuà uaina, tāpaò no te toto o te Metia tei haamaniihia i nià i te tatauro. E tano e parau, teie nā parau no te haamaitàraa e te haamāuruururaa, te faahoì noa ra te reira i nià i te tumu o te ora, òia hoì, te Atua. Mai te peu e, ua faaòhipa te Fatu i te faraoa no roto mai i te tītōna e te uaina no roto mai i te vine, e tano atoà ia ia faaòhipahia te mau hotu atoà o te fenua i te mau taime atoà e i te mau vāhi atoà e faatiàhia ai te ôroà a te Fatu, mai te tahi haamaitàraa e e haamāuruururaa na te taata i te òhipa ta te Atua i rave nō na, tei faaitē mai i te rahi no te here e te aroha o te Atua i teie nei ao.

I roto i teie tuatāpaparaa, taa-ê atu ai te « ômuaraa » e te « pūòhuraa », e 7 tau tuhaa rarahi i tāpeàhia mai : Te heuraa taò ; te mau parau i haa-mau i te ôroà ; te mau òhipa i ravehia e te Fatu i roto i te ôroà ; te mau parau i faahitihia e te Fatu i roto i te ôroà ; te pāta âti-Iuta e te pāti âpī ; te tahi mau hiòraa no te ôroà a te Fatu e te parau no te hotu o te fenua i roto i te ôroà a te Fatu. O ta tātou ia e ìte mai i te tahi mau manaò i roto i teie mau tātaraa i muri nei.

TE ÔROÀ A TE FATU

I. TE HEURAA TAÒ

No te parau ta tātou e tuatāpapa ra, e rave rahi iōa tei hōroàhia, mai te ôfatiraa faraoa, te inuraa âuà....Ua tāpeà-noa-hia mai teie nā parauraa e toru i muri nei : te èufari, te àiraa māa a te Fatu e te ôroà a te Fatu, i reira e hōroàhia ai te tahi mau manaò.

1. Te èufari

Èufari, e taò herēni teie, no roto mai i te taò haa ra « ευχαριστεω » (eucharisteō). To na auraa e « haamāuruururaa ». I roto i te mau parau i haamau i te ôroà a te Fatu, e ìtehia teie haamāuruururaa a te Fatu i nià i te âuà uaina i roto i te mau faatiāraa a Mātaio, Māreto, Ruta èv e I Tōrinetia. Te auraa, ua haafaufaahia te òhipa i ravehia e te Fatu i to na haamāuruururaa i te âuà uaina i roto i te ôroà i haamauhia e ana. Teie haamāuruururaa a te Fatu, tei nià ia i te Atua, te Fatu o te maitaì ta te fenua i hōroà mai, teie maitaì e vai ra i roto i te âuà.

I te taime a faaòhipahia ai teie taò èufari no te ôroà a te Fatu, aita ia te manaò i mau noa i nià i te haamāuruururaa i te Atua no ta na hōroà na roto i te âuà uaina, ua hiò-atoà-hia te parau no te haamāuruururaa i te Atua mai te tahi òhipa faufaa roa tei ravehia e te Fatu i roto i ta na ôroà. Ia au i te mau òhipa e te parau a te Fatu e faaitehia ra i roto i ta na ôroà, e tano e parau eere te parau noa no te èufari te mea faufaa, te vai atoà ra te tahi atu mau parau faufaa e faaitehia ra.

2. Te àiraa māa a te Fatu

Te taime i faatupu ai te Fatu i ta na ôroà, tei te taime no te pāta i te tāmāaraa ahiahi i roto i te tahi piha i faanahohia. E piti māa ta te Fatu i faaòhipa, te faraoa e te uaina. Eita e òre tātou i te manaò, eere i te mea ravaì te māa i nià i te àiraa māa a te Fatu. Eere tei nià i te iti e te rahi o te māa ta te Fatu e hinaaro ra i te faaite i nià i ta na àiraa māa, tei nià rā i te auraa tā na e hōroà ra i faatupu ai o ia i teie àiraa māa tā na.

No te Fatu, e mea ravaì terā e piti māa no te faaìte i te rahi o te here e te aroha o te Atua tā na i faatūàti i nià ia na e te mau òhipa atoà ta te Atua i tītau ia na e rave. Ia hiòhia, aita teie maìriraa iòa no te àiraa māa a te Fatu e faahuruê ra i te auraa ta te Fatu e hinaaro ra i te faaìte i roto i ta na ôroà. Te auraa, e àiraa māa ta te Fatu i faanaho no ta na mau pipi e te mau taata atoà tei hinaaro e fārii i te mau tāpaò no te here e te aroha ta te Atua i tītau i ta na Tamaiti e haere mai e faaìte.

3. Te ôroà a te Fatu :

Te taò « ôroà », e taò hāmani teie. E piti tuhaa i roto i teie taò. Te vai ra te « ô » e te « roà ». Te « ô » e parauhia ra, o te faaàpu ia, mai terā e parauhia ra, te ô i Êtene i roto i te Tēnete. Te « roà », e piti auraa tō na. Te auraa i mātauhia, « *te vāhi paari o te rāau* », no reira i parauhia ai : ua roàhia terā rāau. Te auraa, ua paari maitaì terā rāau. Te piti o te auraa o te roà o te tano e tāpeà mai, « *te faaìteraa i te âau mēha - ra* ». No reira, ia tāpiri-anaè-hia teie nā taò « ô-roà », te auraa e mata-ra mai, teie ia, « *e taime haamaitairaa e e faahanahanaraa i te Atua no te mau maitaì ta te faaàpu (te fenua) e faaìte noa ra* ».

Teie ta tātou e tuatāpapa ra, te ôroà a te Fatu, eere ia te parau no te ôroà noa. Te auraa, te vai ra ta te Fatu faanahoraa i ta na ôroà. Ia au i te mau faatiàraa, ua riro ihoā te ôroà a te Fatu ei taime haamaitairaa e haamāuruururaa i te Atua. Ua faaòhipa te Fatu i nā māa o te fenua no roto mai i te tītona mai te faraoa e no roto mai i te vine mai te uaina. Nā māa tumu teie a te âti-Iuta. Te auraa, ua faaòhipa te Fatu i te mau māa tumu a to na nūnaa. Ua faaòhipa te Fatu i nā māa no roto i te fenua. Ua faatūàti atoà o ia i nā māa i nià ia na. Te auraa, eere no te māa noa te parau. Te vai atoà ra te parau o te Fatu tei tūàti i nià i te māa e te mau òhipa tā na e faatoro ra.

I mua i teie mau parau tei hōroàhia i nià i terā e terā iòa no te òhipa ta te Fatu i haamau, te vai ra ihoā te auraa o te parau i māiri ai te taata i terā e terā iòa. Te vai ra te iòa tei mātauhia e tātou e te vai ra e mea

âpî no tātou. E faaïte ihoā te mau iōa tei hōroāhia e tātou i ta tātou māramaramaraa no teie òhipa ta te Fatu i haamau, e tuhaa rahi atoà ta te tuatāpaparaa e faaïte ia tātou i nià i teie parau.